

**Шумка М.Л., к.філос.н., доцент
кафедри філософії та політології**

Феномен традиції як духовна основа формування модерної української нації

І тільки той, у кого серце чуле,
Хто знає, береже минуле
І вміє шанувать сучасне, –
Лиш той майбутнє вивершить прекрасне!

Л. Гаврильченко

Україна як незалежна держава обрала своїм курсом європейський вибір та інтеграцію у світове співтовариство. Для вирішення цього завдання необхідно переглянути тисячолітній досвід вітчизняної історії, національні традиції, ментальність та звичні стереотипи. З кожним роком існування нашої держави зростає інтерес до розгляду традицій нашої культури як незмінної основи соціокультурного буття українця. Адже новаторство можна проявляти тоді, коли не втрачена традиція, тому що без традиції плідне новаторство є неможливим. Звернення до традицій в культурі є одним із засобів збереження культурної самоідентифікації.

Пошанування традицій дає змогу суспільству уникати як застою, так і розчинення в іноетнічному середовищі. Вивчення та критичне переосмислення національних традицій обумовлене потребою їх практичного втілення в сучасних умовах державотворення. Традиція виступає тим елементом, який накопичує соціокультурний досвід буття нації та дозволяє виробляти нові зразки для наслідування. Феномен традиції утримує націю та кожного індивіда в історії. Без традиції людина перетворюється в космополіта. За словами відомого філософа екзистенціаліста Карла Яспера: «Життя людини як такої в світі визначається її зв'язком і спогадами про минуле із передбаченням майбутнього. Вона живе не ізольовано, як член сім'ї в будинку, як товариш у спілкуванні індивіди, як співвітчизник, що

належить якомусь цілому. Вона становиться сама собою завдяки традиціям, що дають їй змогу заглянути в темні глибини свого походження, відчуваючи відповідальність за майбутнє своїх близьких; занурена на довгий час в субстанцію своєї історичності, вона дійсно присутня у світі, що створений нею із отриманої спадщини» [8, с. 323].

Отже, метою нашого дослідження є аналіз народних традицій не як пасивного сприйняття спадщини минулого в його фольклорно-етнографічному вимірі, а як свідомий вибір елементів цієї спадщини, які зможуть вплинути на формування української модерної нації.

Українські національні традиції виступали об'єктом дослідження таких відомих історичних діячів, як: М. Костомарова, М. Драгоманова, М. Грушевського, В. Липинського, І. Лисяка-Рудницького, О. Кульчицького, Г. Ващенко, О. Субтельного та інших. Серед праць вітчизняних науковців сьогодення відомі дослідження Н. Тархової, І. Кураса, Л. Нагорної, О. Рудакевича, В. Веденєєва, А. Лясоги та інших.

Національні традиції для українського етносу стали тим оберегом, завдяки якому наш народ вистояв і зберіг свою ідентичність в умовах постійної його асиміляції. Лише тоді, коли національні традиції стануть нарівні із ідеєю української державності, можливий стабільний розвиток політичної системи. Як зазначав з цього приводу В. Липинський: «Кожна нація має тільки таку традицію, яку вона сама собі в своїй історії витворила. Кожна нація може мати тільки таку форму національно-державного ладу, який з цієї традиції виростає і на який цієї традиції вистачає. Нищити свою власну державно-національну традицію, тому що в ній є хиби й помилки, це значить не будувати, а руйнувати націю, це значить нищити самих себе. Вдосконалити цю традицію – тобто обережно відкидати з неї все, що в житті нації показало себе шкідливим, все, що для національної творчості оказалось нездоровим, і з любов'ю та пієтизмом розвиватиме, що виказало свою творчу силу і життєздатність, – ось завдання тих, хто будує, хто творить, хто живе

життям нації, хто з життям нації пов'язує своє власне життя» [6, с 10, с. 94]. Отож, ми повинні всі дбайливо ставитись до національної традиції та уникати таких керівників та політиків, які могли би призвести до руйнування духовної культурної самобутності народу.

Г.-Г. Гадамер вважав, що по своїй суті традиція – це збереження того, що є, збереження, яке здійснюється за будь-яких змін, він стверджував, що «навіть там, де життя змінюється стрімко і різко, як, наприклад, в революційні епохи, при всіх видимих перетвореннях зберігається набагато більше старого, ніж звичайно вважають, і це старе панує, об'єднуючись з новим в незнану єдність» [3, с.335]. Традиції були і будуть законною основою суспільного життя, традиції – це досвід поколінь, це механізм акумуляції, збереження і трансляції соціальної спадщини. Традиції – це комплекс стереотипів світовідчуття, світосприйняття і світорозуміння спільноти. Традиція, за визначенням великого тлумачного словника сучасної української мови, це – «звична, закріплена норма чогось» [2].

Особливої актуальності набуває феномен нанаціональної традиції у добу постмодерну. Адже всі події, які проходять у нашій державі, обумовлені процесом глобалізації, який уніфікує соціо-культурні особливості народу та понижує його національну ідентичність. Власне глобалізація і заставляє задуматись над народною традицією, тому що в глобалізаційний період, на думку німецького соціолога, професора Мюнхенського університету У. Бека зникне національна держава: «...Світове суспільство припускає не світове державне чи економічне суспільство, а недержавне суспільство, тобто такий агрегатний стан суспільства, для якого територіально-державні гарантії порядку, але також і правила суспільно-легітимізованої політики втрачають свою обов'язковість...» [1, с. 677-695, с. 688].

Термін «традиція» походить від латинського *traditio*, що означає «передавання»; лексема *trado* має значення «передавати, вручати з рук в

руки» [5, с. 652]. Поняття традиція у своїй основі передбачає сенс «передавання», «вручення з одних рук в інші поведінкових навичок нащадкам шляхом навчання через умовний рефлекс наслідування...» [4, с. 137].

На думку професора Олега Михайловича Рудакевича традиціям властива практична спрямованість та наявність наочно-емоційних засобів супроводження, надають відповідним моделям поведінки більшої виразності й переконливості, а отже й ефективності [7, с. 313-318]. У монографії О. М. Рудакевича віднаходимо ґрунтовне дослідження української політичної традиції у порівнянні із загальноспільнотними політичними традиціями. Дослідники національної політичної традиції стверджують, що незалежна українська держава має на сьогодні всі шанси виробити ідеологію традиціоналізму, яка формується на основі набутого досвіду свого народу. Проте вибудовування нового алгоритму традиціоналізму потребує вміння поєднувати минулий спадок та новітні форми та методи націотворення [7].

На традиціях нашого багатого минулого ми повинні виховувати нове покоління, нову генерацію, нових носіїв українського духу, українських патріотів, громадян незалежної, соборної держави Україна. Сьогодні, переосмисливши свою історичну спадщину ми повинні зрозуміти, що вони є невіддільною частиною нашого народу, його живильним джерелом і ніяка ідеологія не зможе викинути жодної сторінки із багатущої історії нашого краю. Українські святині повернуто, вони допомагають нам у становленні українського етносу та нації, а також подальшого їх розвитку у ХХІ столітті.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бек У. Что такое глобализация? Ошибки глобализма – ответы на глобализацию / Геополитика: Антология. – М.: Академический Проект; Культура, 2006. – С. 677–695, С. 688.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Гол. ред. В. Т. Бусел. – К., 2002. – 1440 с.
3. Гадамер Х.-Г. Истина и метод / Х.-Г. Гадамер. – М., 1988. – 704 с. – С. 335.

4. Кресіна І. Сигнальна спадковість (традиція) / І. Кресіна, В. Панібудьласка // Мала енциклопедія етнодержавознавства / Редкол.: Ю. І. Римаренко (від. ред.) та ін. К.: Довіра; Генеза, 1996. – С. 137.
5. Латинско-Русский словарь О. Петрученко. — М.: Тип-фия Г. Лиснера и А. Гешеля, 1904. – С. 652.
6. Липинський В. Листи добратів-хліборобів про ідею і організацію українського монархізму. – К. – Філадельфія, 1995. – 470 с. – С. 10, С. 94.
7. Рудакевич О. М. Національна політична культура: теорія, методологія, український досвід [Текст]: монографія / О. М. Рудакевич. – Тернопіль: ТНЕУ, 2010. – С. 313-318 – 456 с.
8. Ясперс К. Смысл и назначение истории / Пер. снем. – М.: Политиздат 1991. – 527 с., – С. 323.